אילימא שליש ביתו. משמע דאין צריך לנזכו כל ממונו לקנות אתרוג אפילו לא יצמא בפחות והוא מצוה עובדת ואפילו שליש ביתו משמע דלא מחייב ואמרינן נמי (כתובות דף נ.) המנזכו אל יזכנו יותר מחומש וכסוכה (דף מח:) חשיב ליה רבותא דר"ג שקנה אתרוג בחלף זוז:

אילו איתרמיא ליה. אפילו מיירי בעשוריימא דרבי דלמשכחן בפרק מצילת הלשה (כתובות דף סח.) מ"מ ידוע שלא היה חייב לנזכו כל כך:

עד שליש במצוה. פירוש [א] שאם מצא אתרוג כאגוז כמו שסיערו חכמים ואחד גדול ממנו שליש יקנהו:

משל הקב"ה. אוכל פירות בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב: **בשור** קשור ובור מכוסה. פי' כראוי לאי בשלא כראוי לאו כלום היא ועוד מדפריך מ"ש הכא לגומר ובשניהם היה להם ליפטור מדהדר מוקי לה בשור מותר ובור מגולה:

שור עביד לנתוקי. פרש"י אפי' בלא חרש דרכו לנתוקי מאליו וכן בור דרכו לנתורי מאליו וקשה דע"כ בקשרו ובכסהו כראוי מיירי כדפרישת ולקמן (דף נב.) תנן בסהו כראוי פטור ונראה לפרש דדרכו לנתוקי ע"י חרש קאמר דגרע משום דמסר לחרש אבל בחלת לא גרע כ"כ דאין דרכו לנתוק בחלת כמו שדרכו לנתוקי שור ולנתורי בור דכמה דשביק לה חרש מעמיד עמיד ואזיל:

ולרבי יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור בו'. תימה מאי קשה ליה הא שלהבת לרבי יוחנן כמו בחלת לר"ל ובשור קשור ובור מכוסה יכול להעמידו ומשום דחרש עביד לנתוקי ולנתורי כמו שאמר לר"ל וי"ל דמשמע ליה דטעמא דרבי יוחנן דפטר משום שהקטן שומרו ואין הקטן עושה איזה אלא אדרבה עושה שמירה והשתא ימא דלא מיקשי לרבי יוחנן דמוקי לה בשור מותר ובור מגולה אמאי נקט שמסרו לחש"ו והא בלא מסרו נמי חייב דנקט מסרו לרבותא אע"פ שעשה שמירה קצת ובהאי סברא פליג אדרב נקיט:

חומר בשור. האי שור הייט קרן כדמוכח בכולה שמעתין: **ודרבו** לילך ולהזיק. הא דלא חשיב שהוא בעלי חייס מה שאין כן בבור משום דהוי בכלל ודרבו לילך ולהזיק וכוותא להזיק לא שייך לאתמי גבי בור שאין בעלי חייס:

מה שאין כן בבור. שאין משלם כופר וכן אם דקתני בסמוך משל"כ בחש וא"ת ונילף משור ומחייבו בכופר ואף על גב דאיכא לאימר שכן כ"ח דהא מסקינן לקמן בפרק כילד (דף כו.) דאיכא כופר בבגל שמע מינה דילפינן רגל מקרן ולא פרכינן מה לקרן שכן כוותא להזיק וחייב ברה"ר ויש לומר דאם פטורין דדרשינן עליו ולא על בור עליו ולא על האש כדדרשינן לקמן בסוף כילד (שם) עליו ולא על האדם וא"ת שור ולא אדם דכתיב בבור למ"ל מ"ל מעליו ויש לומר דאיצטריך שור ולא אדם לפטור עבד שנפל בתוכו או עובד כוכבים הקנוי לישראל:

אילימא שליש ביתו אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא ליתיב לכוליה ביתיה אלא אמר ר' זירא [א]בהידור מצוה עד שליש במצוה בעי רב אשי [ב]שליש מלגיו או שליש מלבר תיקו במערבא אמרי משמיה דרבי זירא עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה: **מתני'** כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו בהכשר כל נזקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שהן של בני ברית נכסים המיוחדים ובכל מקום חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: **גמ'** ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו [ג]שור [ד]ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב לשלם [ה]מה שאין כן באש במאי עסקינן אילימא בשור קשור ובור מכוסה דכוותה גבי אש גחלת מאי שנא הכא ומאי שנא הכא אלא בשור מותר ובור מגולה דכוותה גבי אש שלהבת מה שאין כן באש דפטור [ו]והא אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה [ז]לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל שלהבת חייב מ"ט דהא ברי הזיקא לעולם [ח]בשור קשור [ט]ובור מכוסה ודכוותה גבי אש גחלת ודקא אמרת מאי שנא הכא ומ"ש הכא שור דרכיה לנתוקי בור דרכיה לנתורי גחלת כמה דשביק לה מעמיא עמיא ואזלא ולר' יוחנן דאמר אפילו מסר לו שלהבת נמי פטור דכוותה הכא בשור מותר ובור מגולה מ"ש הכא ומ"ש הכא התם צבתא דחרש קא גרים הכא לא צבתא דחרש קא גרים ת"ר חומר בשור מבבור חומר בבור מבשור חומר בשור מבבור [י]שהשור משלם את הכופר [יא]וחייב בשלשים של עבד [יב]נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור חומר בבור מבשור שהבור תחילת עשייתו לנזק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור חומר

לו שלהבת פטור דהשתא מוקי להא דקתני מה שאין כן באש כשלהבת ודכוותיה דמחייב גבי שור ובור בשור מותר ובור מגולה מאי שנא כו': **הכא** גבי בעירה: **נכפא דחרש קגרים.** אחיתו של חרש גרמה ההבער שהוא נעלה והוליכה לגדים הכא לא נכפא דחרש קגרים שהשור הלך והזיק וכן הבור ולא על ידי חרש הזיק: **נכפא.** אחיתו וכחו מלשון נכפא שקורין ענינלא"ש: כ"ל גרס' **נוחא.** יחודו של חרש שנתיחד עם השלהבת ונעלה. ולשון נוחא שולא"ש כדאמרינן ליהוי נוחא לאחרו (ב"ב דף כא.): **כופר.** כמועד שהמית בן חורין: **אסור בהנאה.** אם המית אדם כדכתיב (שמות כא) ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו פלוני יצא נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה (לקמן מח.): **מה שאין כן בבור.** שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרינן שור ולא אדם (לקמן מח:):

מה

שלש כיסו. שחייב אדם לנזכו במצות לולב לו ליצית לו ספר תורה שלש מה שיש לו: **בהידור מצוה עד שלש במצוה.** שאם מוצא ג' ספרי תורות לקנות ואחד הדור מחבירו יוסף שלש הדמים ויקח את ההדור: **או שלש מלבר.** הדמים יתלוק לשנים ויוסף חלק שלישי משלו דהיינו אם קטן נמכר בששה יוסף שלשה דינרין ויקח את הגדול בתשעה: **עד שלש משלו.** דהיינו אותו שלש שיוסף בהידור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמרינן היום [ב] לעשותם ולא היום ליטול שכרם (ע"ז דף ג.): **מכאן ואילך.** מה שיוסיף בהידור יותר על שלש יפרע לו הקב"ה בחייו: **מתני'** שחבתי בשמירתו. שנתחייבתי לשומרו: **הכשרתי את נזקו.** כלומר אם הזיק הכשרתי וזיימנתי אותו היזק שלא שמרתיו יפה כך מצאתי. ליגשא אחריגא הכשרתי את נזקו עלי להכשיר ולתקן את נזקו כלומר אני חייב לשלם. מפי מורי: **הכשרתי במקלא נזקו חבתי בשמירתו כו'.** האי הכשרתי לא דמיא להכשרתי קמא דהא ולאי זיימנתי הוא כלומר אם זיימנתי את מקלת נזקו אע"פ שלא זיימנתי כולו חבתי לשלם את נזקו דהכשר כל נזקו כאילו זיימנתי כולו וכגמרא (ג.) מפרש היכי דמי: **נכסים שאין בהם מעילה.** כלומר אם הזקתי נכסים שאין בהן מעילה אני חייב לשלם אבל אם הזקתי נכסי הקדש אינו חייב דנפקא לן כולהו נזקין משור דשבור (ג) **של בני ברית.** לאפוקי נכרי דאינו חייב בנזקיו: **ונכסים המיוחדים.** שיש להם בעלים לאפוקי דהפקר שאם הזקתי נכסים דהפקר פטור וכגמרא [יג:] מפרש לה: **וכל מקום.** אם המזיק כמו שהזיקו נכסיו את נכסי בני הברית ואת נכסיו המיוחדין: **חוץ מרשות המיוחדת למזיק.** שאם נכנס שורו של ניזק ברשות המזיק והזיקו שור של מזיק פטור דאמר ליה מורך כרשותי מאי בעי: **ורשות הניזק והמזיק.** מפרש בגמרא [שם]: **כשהזיק חב המזיק.** הא דרשינן ליה ברש פירקין [ד.] לאתויי קרן. וכשהזיק חב המזיק דרשא לא דרשינן ליה דלאו יתירה היא: **גמ' מה שאין כן באש.** דמפרש לקמן: **גחלא.** שאינה בוערת אלא אם כן ליבה אותה: **שלהבת.** שמסר ד[ו]אור מלובה לחרש דפטור בתמיה: **והאמר ריש לקיש.** דהכונם לאן לדיר (לקמן נט:): **לא שנו.** דהשולח הבעירה ביד חרש שוטה וקטן דפטור מדיני אדם: **אלא כשמסר לו הגחלא וליבה.** אותה החרש: **ברי הזיקא.** מבורר הזיקו לכל שהיא מזומנת להזיק: **ברי.** מזומן: **שור דרכיה לנתוקי.** והוה ליה לאפוקי אדעתיה שאפילו אין החרש מתירו קופו להתיר את עצמו הלכך שמירה רעועה היא ואפילו התירו חרש חייב בעל השור: **לנתורי.** לנפול הלכך שמירה רעה היא אפילו גילהו חרש בעל הבור חייב לשלם שלא שמרו כראוי: **מעמיד עמיד ואזלא.** ומאי דליבה חרש לא רמיא עליה דבעל גחלת לאפוקי אדעתיה: **ולרבי יוחנן דאמר.** בהכונם [שם] אפילו מסר לו שלהבת פטור דהשתא מוקי להא דקתני מה שאין כן באש כשלהבת ודכוותיה דמחייב גבי שור ובור בשור מותר ובור מגולה מאי שנא כו': **הכא** גבי בעירה: **נכפא דחרש קגרים.** אחיתו של חרש גרמה ההבער שהוא נעלה והוליכה לגדים הכא לא נכפא דחרש קגרים שהשור הלך והזיק וכן הבור ולא על ידי חרש הזיק: **נכפא.** אחיתו וכחו מלשון נכפא שקורין ענינלא"ש: כ"ל גרס' **נוחא.** יחודו של חרש שנתיחד עם השלהבת ונעלה. ולשון נוחא שולא"ש כדאמרינן ליהוי נוחא לאחרו (ב"ב דף כא.): **כופר.** כמועד שהמית בן חורין: **אסור בהנאה.** אם המית אדם כדכתיב (שמות כא) ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו פלוני יצא נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה (לקמן מח.): **מה שאין כן בבור.** שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרינן שור ולא אדם (לקמן מח:):

מה

עין משפט נר מצוה

פ א ב סמג עשין מח טוש"ע ח"מ סימן תרנו סעיף ג וכהג"ה:
סא ג מיי' פ"ד מהלכות מקי ממון הלכה י סמג עשין מז סח טוש"ע ח"מ סימן שלו סעיף ו:
סב ד מיי' שם פ"ב הלי ח ועיין בהשגות וכמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף ל:
סג ה ו מיי' שם פ"ד הלי ה סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סימן מח סעיף ז:
סד ז מיי' שם פ"ד הלי ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שלו סעיף ו:
סה ח מיי' שם פ"ב הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף ל:
סו ט מיי' שם פ"י הלכה כ סמג עשין סז:
סז י מיי' שם פי"ח הלי ל סמג שם:
סח כ מיי' שם הלי ט:

מוסף רש"י

אלא שמסר לו בחלת וליבה. חתרם, דלא דמי לשור, דשור מזומן להזיק, אבל הא דגחלת חרש עביד ליה לחתן (לקמן כב:). דהא ברי הזיקא. מזומן סריזקו והרי כשורו (שם). אפילו מסר לו שלהבת נמי פטור. וכ' יוחנן לעשמיה דאמר אמו משום תלין, וכבא תלין דחרש הן (שם).

מסורת הש"ס

א) נקמן כב: נט: [ע"ז], **ב)** [דברים ו]. **ג)** [שמות כא], **ד)** יבמ"ן גרס אחד,

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה עד. פי' כו' ר"ב ודעת ס"פ כפיכים":

לעזי רש"י

טנילא"ש [טינלא"ש]. עבה. שולא"ש [שולי"ן]. הבורה.

רבינו חננאל

שלשה כגון שהוספתה על הכסף חצי נמצאו דמי לולב ג' חצאי כסף שהוא כסף וחצי. או שליש מלגיו שהוא כסף ושליש כסף רעלתה בחיקו. ועבדינן לתומרא **ה)** מלבר. במערבא אמרי עד שליש משלו כלומר מוהר הוא להתנאות במצוה עד שליש מכאן ואילך אם מוסיף יתר על שליש מדה יתירה עושה כגון המפרנס עני ומוסיף לו יתר שנמצא חיננו ואין הקב"ה מקפח שכרו אלא משלם לו גמולו. משל הקב"ה שנאמר מלהה ה' חונן דל ופשוט הוא. ד"א מכאן ואילך משל הקב"ה שאם בא להדר המצוה ביותר משליש בדמיה [אינו חייב] כל זה מיגיעו שחייו **ו)** קודמין להידור מצוה אבל אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו ובקש להדר המצוה ביותר משליש הרשות בידו. והמהדר המצוה משובח כדתנינן בנר חנוכה [שבת כא:] והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין וכו': פירוש כל שחבתי בשמירתו הכשרתי וכו': ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי נזקו כיצד שור ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב מה שאין כן באש. ולר' יוחנן אפי' מסר לחרש שוטה וקטן שלהבת והזיקו פטור המוסר מאי טעמא צבתא דידהו גרים: פי' לנתורי. יסר העפר והקרוי ויפתח פי הבור: ת"ר חומר בשור [מבבור] שהשור משלם הכופר ול' של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור. חומר בבור [מבשור] שהבור תחילת עשייתו לנזק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור.

ו) עי' בחי"ם וש"ע לא"ח סי' תרכ"ו שפסקו נקולא.
ז) עי' נמוקי יוסף ספיכים כו.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com